

Mlad moški pa tematizira še stigmatizacijo nekaterih dialektov: tako so se posmehovali sošolcem, ki so govorili kak poseben dialekt:

»In potem maš pri slovenščini, maš različna narečja, seveda smo se, eem smo se potem tudi šalili, recimo s Selani, kaj imajo ti za narečje in tako« (int. 13, moški, 25 let).

Hkrati poudarja nemščino kot »*univerzalni jezik*«, ker je državni jezik in jezik medijev ter javnosti. Stigmatizacija nekaterih narečij se pojavlja tudi v naslednjem citatu:

Jo jaz mislim, da je to največji vzrok, da se dialekta sramuje, ker govori en tak pliberški dialekt (posnema narečje), tako govorijo in mislijo, da je to en bolj grd dialekt kot drugi in potem se jim posmehujejo in tako: »Ta pa govori tako in tako«, ta govori ziljski dialekt ali rožanski in potem ... potem govorijo raje nemško (int. 24, moški, 18 let).

Tudi v tem gledanju se zrcali diskurz v javnosti, češ da so slovenska narečja (»vindiš«) manj vredna.

Ob vsem tem lahko povzamemo, da je mladim pomembno slovensko narečje, ki vsebuje identifikacijo z domačo vasjo. Tisti,

ki se domačega narečja v socializaciji niso naučili, občutijo pomanjkanje in bariero v kontaktu z drugimi. Vendar pa so nekatera narečja stigmatizirana in se jih mladi zato sramujejo. Tukaj se zrcali problem, ki je (bil) v zgodovini prisoten v koroškem javnem diskurzu med večinskim in »manjvrednim« manjšinskim jezikom (prim. Vavti 2012: 99–106).

Literatura

VAVTI, Stefanie: »*Wir haben alles in uns ...*«: Identifikationen in der Sprachenvielfalt: Fallbeispiele aus Südkärnten (Österreich) und dem Kanaltal (Italien). Frankfurt am Main: Peter Lang Internationaler Verlag der Wissenschaften, 2009a.

VAVTI, Štefka: »Nisem 0815 Korošec ...«: Primeri etnične identifikacije pri slovensko govorečih (post)adolescentih na dvojezičnem avstrijskem Koroškem. *Razprave in gradivo* 60, 2009b, 40–62.

VAVTI, Štefka: *Včasih ti zmanjka besed: Etnične identifikacije pri mladih Slovencih in Slovencih na dvojezičnem avstrijskem Koroškem*. Celovec in Dunaj: Drava, 2012.

VAVTI, Stefanie: »*Ich bin einfach ein Mensch*«: *Ethnische Selbstverortung und lokale Bezüge junger Slowenen in Kärnten (Österreich)*. Frankfurt am Main idr.: Peter Lang Internationaler Verlag der Wissenschaften, 2013.

»V CELJU IMAJO ČIST DRUG JEZIK ...« Pogledi na slovenščino na avstrijskem Štajerskem

Gradec je bil za Slovence vedno zelo pomemben. Tja so odhajali »s trebuhom za kruhom«, da bi se izobrazili, tja so bili poklicani v vojsko. Predmestju na desnem bregu Mure so celo rekli »Windische Vorstadt« (»Slovensko predmestje«). Leta 1811 so v Gradcu ustanovili prvo stolico za slovenščino, na območju med Gradcem in Mariborom pa sta se govorili tako nemščina kot slovenščina.

Kljub temu je bil položaj slovenščine na (avstrijskem) Štajerskem vedno težak. V cerkvi so bile do prve svetovne vojne še slovenske maše, po vojni in pod nemškim pritiskom pa so ukinili tudi te. (Avstrijsko) južnoštajerske cerkve so spadale pod sekavsko diecezo in ne, kot (avstrijsko) južnokoroške cerkve, pod lavantinsko škofijo.

Na Štajerskem tudi nikoli ni bilo pouka slovenščine. Morda je kakšen učitelj tu in tam v prvem razredu ljudske šole spregovoril kakšno slovensko besedo. Njegov cilj pa ni bil učenje slovenščine, ampak učence čim prej naučiti nemški jezik. Slovenščina je bila zreducirana na pomožni jezik.

Po prvi svetovni vojni se je položaj še zaostрил. Vedno močnejši nemški nacionalizem je pritiskal na slovensko govoreče. Nemško usmerjeno društvo Deutscher Schulverein Südmärk je na mejnem območju postavilo šole in jih podprlo z denarjem in učbeniki. V njih, tudi če je bilo več kot pol učencev s slovenskim maternim jezikom, za slovenščino ni bilo prostora.

Kljub temu da so v Avstrijski državni pogodbi iz leta 1955 zapi-

sane pravice Slovencev na Štajerskem, se dežela Štajerska desetletja ni brigala za to. Slovensko govoreči so se s svojim maternim jezikom umaknili iz javnega v zasebni prostor. Slovenščine ni podpirala niti šola niti Cerkev, kot je bilo to na primer na Koroškem. Jezik se je iz ene generacije v drugo izgubil, asimilacija je napredovala. »Jezik se je iz generacije v generacijo prenašal po ustni tradiciji in je ostal dokaj arhaičen. Pravi čudež je, da se je sploh ohranil« (Zorko 2005: 133).

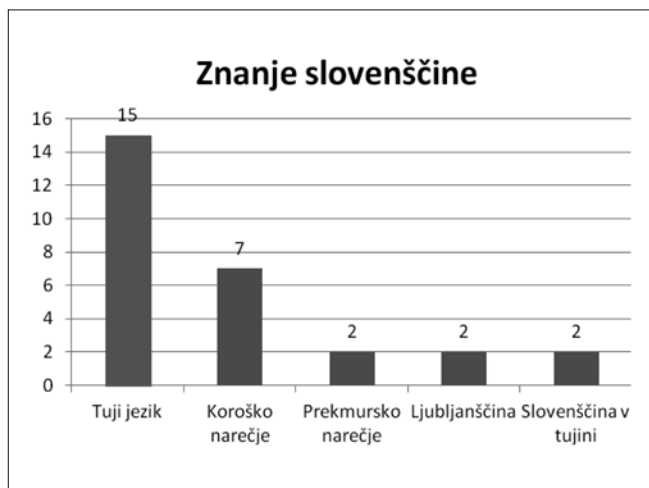
Kulturno društvo člen 7 za avstrijsko Štajersko se od leta 1988 zavzema za pravice Slovencev na Štajerskem in tudi za pouk slovenščine.

Pouk slovenščine na Štajerskem

Pri pouku slovenščine v Radgonskem kotu učencev s slovenskim poreklom nismo ločili od učencev, katerih starši so menili, da se je dobro učiti jezik soseda ali starih staršev. S takim razmišljanjem bi kar hitro lahko uničili projekt, ki je konec devetdesetih let stal še na šibkih nogah. Pri prostovoljnem pouku se učenci učijo knjižno slovenščino. Učiteljica vpleta regionalne variante in sprejema tudi narečne besede, ki jih otroci slišijo in uporabijo. Tisti učitelji in učiteljice slovenščine, ki so se sami naučili slovensko, seveda poučujejo v knjižnem jeziku, saj narečnega ne obvladajo.

Ko se je v šolskem letu 2011/12 začel pouk slovenščine kot materinščine za učence osnovnih in novih srednjih šol v Gradcu na

* Mag. Susanne Weitlaner, učiteljica slovenskega jezika. Kulturno društvo člen 7 za avstrijsko Štajersko – Pavlova hiša. A-8490 Bad Radkersburg, Laafeld/Potrna 30, E-naslov: pavel@mur.at

Graf 1: Znanje slovenščine učencev na Novi srednji šoli St. Andra. Vir: Vučajnk 2012–2013: 57

Novi srednji šoli St. Andra, je imela učiteljica Tatjana Vučajnk pred sabo zelo heterogeno skupino – ne samo po starosti, ampak tudi po znanju jezika. Ob prijavi k pouku so nekateri starši ocenili znanje slovenščine svojih otrok z naslednjimi opisi: skoraj nič, pasivno, malo aktivno, malo aktivno – narečje, aktivno – narečje, dobro. Različno znanje se je pokazalo tudi po uvrstitvenem testu in prvem srečanju z učenci (Graf 1). Izoblikovali sta se dve skupini: slovenščina kot tuji jezik (stolpec Tuji jezik), ki se ga bodo začeli šele učiti (15 učencev),¹ ter slovenščina kot prvi jezik (preostali stolpci, skupaj 13 učencev), pri čemer učenci obvladajo predvsem pogovorni jezik in/ali eno od slovenskih narečij. Druga skupina ne obvlada knjižnega jezika, ampak predvsem različna narečja koroške² narečne skupine (sedem učencev), dva učenca obvladata prekmursko narečje. Dva učenca govorita ljubljansščino, dva pa slovenščino, ki so se je v tujini naučili že njihovi starši (stolpec Slovenščina v tujini) (Vučajnk 2012–2013: 57). Tatjana Vučajnk upošteva opisana jezikovna izhodišča svojih učencev, kljub temu pa je jezik vseh in učni jezik knjižna slovenščina. Na raznih prireditvah, v katere se vključujejo tudi starši, se sliši vse opisane narečne variante, vse pa združuje želja govoriti slovensko.

Slovenščina na Štajerskem

Ob južni meji avstrijske Štajerske starejša generacija, rojena med obema svetovnjima vojnama, še govori slovensko. Na zahodu: V Mlakah, Radvanju govorijo koroško podjunsko narečje, v Ivniku, Arvežu in v Gradišču pa koroško severnopohorsko-remšniško narečje. V okolici Lučan – Veliki Boč, Klanci – prevladuje severnoštajerski kozjaški govor, v Radgonskem kotu pa se ohranja panonsko prekmursko-slovenskogoriško mednarečje (Zorko 2005: 137).

¹ V tej skupini so bili tudi učenci, pri katerih vsaj eden od staršev prihaja iz avstrijske Koroške (slovenščino v družini uporabljajo samo deloma oz. je ne uporabljajo več) in so znanje slovenščine svojih otrok ocenili z opisom malo aktivno – narečje.

² Starši, ki prihajajo iz avstrijske Koroške, so znanje svojih otrok opisali z: aktivno – narečje.

Zinka Zorko, dialektologinja z mariborske univerze, je s svojimi študenti raziskovala celotno avstrijsko južnoštajersko območje in dokazala, da so tu slovensko govoreči. Njihov jezik je zaradi izrinjenosti iz javnega prostora ostal arhaičen. Ljudje niso imeli možnosti razviti jezika, ga izpopolniti in ga prilagoditi sodobnemu času.

Slovenci na avstrijskem Štajerskem imajo svoje narečje za »nepopoln jezik« in zato tudi za manjvrednega. »Saj jaz govorim samo po prekmursko; saj mi ne govorimo pravi jezik, to je narečje,« je večkrat slišala avtorica pričujočega članka. Včasih tudi to, da jih drugi Slovenci ne razumejo. »Veš, v Celju imajo čist drug jezik. Tam se sploh ne morem pogovarjati z ljudmi.«

Slovensko govoreči si na avstrijskem Štajerskem počasi upajo slovensko govoriti tudi v javnosti. Končno se pri tem počutijo dobro in varno. Zdaj jim moramo okrepiti zavest, da njihova slovenščina ni nič slabša od knjižne slovenščine in da je to dober temelj, da slovenščina na Štajerskem le ne bo tako hitro izumrla.

Literatura

VUČAJNK, Tatjana: Pouk slovenščine v Gradcu na Novi srednji šoli St. Andra. *Signal* 2012–2013, 55–70.

ZORKO, Zinka: Jezikovna podoba štajerskih Slovencev. V: Katalin Munda Hirnök in Susanne Weitlaner (ur.): *Etnološka dediščina in kulturna podoba štajerskih Slovencev: Zbornik predavanj k istoimenski konferenci s strokovno ekskurzijo, 23.–24. septembra 2004*. Gradec: Artikel-VII-Kulturverein für Steiermark; Laafeld/Potrna: Pavelhaus / Pavlova hiša, 2005, 133–168 (Znanstvena zbirka Pavlove hiše).

